

PROGRAMMA VOOR JAAR I: ORIËNTATIEJAAR

Zaterdagcursussen

- 01 Introductie
- 02 Geloven in deze tijd
- 03 Samen op zoek naar je spiritualiteit
- 04 Bijbelse verkenningen: Thora en Tenach (OT)
- 05 Bijbel: bron van leven
- 06 Spiritualiteit en spiritueel leven: een verkenning
- 07 Gods nabijheid: symbolen en sacramenten
- 08 Christus en menselijke vragen
- 09 De betekenis van de Kerk
- 10 Gezamenlijke ontmoetingsdag voor alle studenten van de
opleiding
- 11 Afsluiting studiejaar

Afsluiting studiejaar

Zaterdag 24 juni 2017

Deze laatste cursusdag sluiten wij af met een gezamenlijke H. Mis en een dinerbuffet.

TOELICHTING BIJ HET PROGRAMMA VOOR JAAR I

1. Introductie

Begeleiding: Prof.Dr. MSc. J. van der Vloet, diaken/directeur

J. de Bruin, pr., coördinator

Pater P. Schreur, spiritueel

en de muziek docenten Bart en Bernarda van Kerkvoort-

Meessen en Franco Ackermans

Doel van deze voormiddag is :

- Kennismaken met de structuur van Kairos, de coördinator en de individuele spirituele begeleider
- Een rondleiding in de gebouwen met een korte situering
- Toelichting bij de inhoud van de opleiding en de hoofddoelen ervan
- Toelichting muziekprogramma
- Overlopen van de studiegids
- Gelegenheid tot stellen van vragen

De introductie wordt gegeven op: Zaterdag 17 september 2016 (ochtend)

2. Geloven in deze tijd

Docent: Prof. Dr.MSc. J. van der Vloet, diaken

Doel:

Na deze cursus hebben de cursisten inzicht in:

- De manier waarop de zinvraag in deze tijd wordt gesteld en wat dit voor het geloof als uitdaging betekent
- de eigenheid van het antwoord van het katholieke geloof op de vraag naar de zin van ons bestaan onderzoeken en voor zichzelf formuleren

Inhoud:

1. De zinvraag als kern van menszijn
2. Kroniek van de zinvraag
3. Op zoek naar een criterium van mens-zijn
4. Religie en de zinvraag

5. Het eigene van het christelijke antwoord op de zinvraag

Methode:

Aan de hand van impulsvragen worden de eigen opvattingen omtrent zin en de eigenheid van het christelijk geloof verkend. Dit wordt dan uitgediept door de docent aan de hand van teksten en powerpointpresentatie.

Literatuur:

Als cursustekst wordt gebruikt: het eerste deel van het boek van J. Van der Vloet. *De zingever*. Antwoorden op levensvragen, Davidsfonds, Leuven, 1995.

Evaluatie:

Persoonlijke verwerking in logboek aan de hand van de volgende vragen:

- Waarom stellen mensen de zinvraag en hoe doen ze dat vandaag? Hoe ervaart U dat?
- Geef bij de 5 types van religieuze ervaring en telkens een eigen voorbeeld.
- Wat is het verschil tussen ervaring en openbaring en wat maakt openbaring moeilijker en gemakkelijker om te geloven?

Cursus wordt gegeven op: Zaterdag 8 april 2017 (ochtend)

Zaterdag 29 april 2017 (ochtend)

3. Spiritualiteit

Docent: ZEH Dr. B. Hegge

Inhoud en doel van de cursus:

Spiritualiteit is het antwoord van de mens op het diepe verlangen in zichzelf naar zelfoverstijging. In christelijk perspectief betekent spiritualiteit ingaan op Gods aanbod tot relatie met Hem in Jezus Christus, door de Heilige Geest.

Spiritualiteit is steeds heel persoonlijk en heel concreet, beïnvloed door en verweven met de individuele levensloop en levensomstandigheden. Deze persoonlijke spiritualiteit wordt ook gevormd door anderen en hun ervaringen en beleefd in verbondenheid met hen. Tevens kan de eigen ervaring en beleving van spiritualiteit anderen helpen om hun eigen weg hierin te vinden.

In de bijeenkomsten reflecteren wij op onze eigen, persoonlijke spiritualiteit en proberen wij onze ervaringen te delen met elkaar. Samen kijken wij naar voorbeelden

van beleving van spiritualiteit in de Bijbel en naar de ervaringen van grote persoonlijkheden van christelijke spiritualiteit.

Dit alles met het doel, de eigen weg van onze spiritualiteit duidelijker te zien en erin te kunnen groeien.

Wordt gegeven op: Zaterdag 17 september 2016 (middag)

Zaterdag 3 december 2016 (ochtend)

Zaterdag 21 januari 2017 (ochtend)

Zaterdag 29 april 2017 (middag)

4. Bijbelse verkenningen: Thora en Tenach (OT)

Docent: Drs. R. Gruijters

Doelstelling:

Na afloop van de cursus kan de cursist de ontstaansgeschiedenis van de Hebreeuwse Bijbel of anders gezegd, het Oude Testament, in een historisch-cultureel en religieus-literair kader plaatsen. Op inleidend niveau heeft de cursist kennis van moderne wetenschappelijke benaderingen van de Bijbel.

Beschrijving:

De Bijbel wordt binnen de joodse en christelijke tradities gelezen als een door God geïnspireerde en als een inspirerende en oriënterende verzameling teksten. Tegelijkertijd is de Bijbel in het Jodendom en het christendom niet precies hetzelfde boek. De verzameling van 'heilige' of 'canonieke' teksten, waaraan een lange ontstaansgeschiedenis is voorafgegaan, noemt men in de joodse traditie de Hebreeuwse Bijbel of Tanach. Voor christenen bestaat de Bijbel uit twee delen, het Oude en het Nieuwe Testament. Uiteindelijk is de Bijbel dan ook niet een boek, maar is het samengesteld uit tientallen afzonderlijke boeken en dit blijkt ook uit de betekenis van het woord Bijbel. Immers, het woord 'bijbel' stamt af van het Griekse woord βιβλία biblia (boeken), dat een meervoud is van βιβλίον biblion.

In deze cursus bestuderen we het ontstaan en de inhoud van de Hebreeuwse Bijbel, voor ons beter bekend als het Oude Testament. We maken kennis met de bijbelteksten en de historisch-culturele context waarin zij zijn ontstaan. Ik wil vooral bijzondere aandacht besteden aan de ontstaansgeschiedenis van de eerste vijf boeken van het Oude Testament. Voor het Joodse volk vormen deze vijf boeken, de Thora, de kern van de Hebreeuwse Bijbel, de Tenach. Katholieken gebruiken eerder de term Pentateuch dan Thora. Naast een historische en bijbelkritische benadering, wil ik samen met de cursisten ook bijbelteksten lezen en verduidelijken hoe wij uit de Bijbel kunnen of zelfs

zouden moeten lezen. Ik zal tijdens de cursus ook het onderscheid tussen de canonieke en deuterocanonieke boeken duiden.

Verplichte literatuur:

Een Bijbel uitgegeven door de KBS of een NBG Bijbel met deuterocanonieke boeken en/of NBV (NBG/KBS) studiebijbel.

Verplichte literatuur wordt voor of tijdens het college uitgereikt.

Aanbevolen literatuur:

T. Longman; R.B. Dillard, *Introductie op het Oude Testament*, Heerenveen 2000 (nieuwe uitgave 2003)

G. Rouwhorst (red.), *Met nieuwe ogen, De plaats van de Bijbel en Jodendom in de christelijke liturgie*, Heeswijk-Dinther, 2006; ISBN 109076242771

W. J.C. WEREN & J. FOKKELMAN (ed.), *De Bijbel literair. Opbouw en gedachtegang van de bijbelse geschriften en hun onderlinge relaties*, Meinema, Zoetermeer 2003

Pauselijke Bijbelcommissie, *De interpretatie van de Bijbel in de Kerk, - Kerkelijke Documentatie*, Utrecht, jaargang 22, 1994, nummer 3

Pauselijke Bijbelcommissie, *Het joodse volk en zijn heilige Geschriften in de christelijke Bijbel, - Kerkelijke Documentatie*, Utrecht, jaargang 30, 2002, nummer 9-10

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 1 oktober 2016 (hele dag)

5. Bijbel, bron van leven

Docent: Dr. M. Steegen

Inhoud

De Bijbel reikt verhalen, beelden en metaforen aan om de diepte van het eigen leven en het gemeenschapsleven te (her-)ontdekken. Vanuit de overtuiging dat Gods woord ook nu nog mensen aanspreekt, gaat er een sterke kracht uit van deze verhalen. Maar hoe moeten we deze Bijbelse verhalen 'juist' interpreteren? Hoe overbrug je de historische en culturele kloof met de tekst?

Deze vragen zullen centraal staan tijdens de verschillende cursusmomenten. Na een beknopte algemene inleiding tot de spelregels van 'de hermeneutiek' lezen we enkele verhalen uit het Nieuwe Testament. Telkens opnieuw zal blijken dat de auteurs op een bijzondere manier geloofden in de kracht van hun verhaal.

Literatuur

Verplicht

Willibrordvertaling 1995 of de Nieuwe Bijbelvertaling

Aanbevolen

- J. Fokkelman & W. Weren (eds.), *De Bijbel Literair*, Zoetermeer, 2003.
A. Denaux & E. Eynikel, Internationaal Commentaar op de Bijbel, 2 delen, Averbode-Kok, 2001.
M. De Jonge, *Johannes. Een praktische bijbelverklaring* (Tekst en Toelichting), Kampen, Kok, 1996.
J.T. Nielsen, *Handelingen I en II. Een praktische bijbelverklaring* (Tekst en Toelichting), Kampen, Kok, 1999.
M. Steegen (ed.), *De Bijbel, echt waar?! Woord van God in mensentaal*, Acco, Leuven, 2012.
A. Zwiep, *Tussen tekst en lezer. Een historische inleiding in de bijbelse hermeneutiek*, 2 delen, VU University Press, Amsterdam, 2012.

Afsluiting

Iedere student sluit de cursus af met een eigen proeve van lezen. Meer toelichting volgt tijdens het eerste cursusmoment.

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 7 januari 2017 (ochtend)

Zaterdag 21 januari 2017 (middag)

Zaterdag 4 februari 2017 (hele dag)

6. Spiritualiteit en spiritueel leven: een verkenning

Docent: Mgr. Drs. J. Schröder

Doel van de cursus:

De term "Spiritualiteit" wordt veel gebruikt: is er sprake van een mode of gaat het om een uitdaging? Op grond van verschillende bestaande definities pogen we tot een heldere omschrijving te komen.

Inhoud:

Concrete spiritualiteit. Terminologie: vroomheid, mystiek, ascese, e.d. Diverse omschrijvingen uit verschillende perioden. Omschrijvingen van C. Aalders (1969), Herwig Arts (boek: Kwestie van verlangen), Kick Bras (boek: Werken met spiritualiteit). Waarom is spiritualiteit thans zo populair? Onderscheid tussen spiritualiteit en dogmatiek c.q. moraal. Spiritualiteit als brug tussen leer en leven (cf. Christine Koetsveld, *Schoonheid zo oud en zo nieuw*, Kok, Kampen, 1992). Kenmerken van christelijke spiritualiteit. Op het snijvlak tussen religie en christelijk geloof. Definitief uit KKK 2684. Bronnen en scholen van christelijke spiritualiteit. Spiritualiteit en de

ordening van ons leven. Wat is belangrijk om te werken aan persoonlijke spiritualiteit? Spiritualiteit en pastoraat.

Evaluatie:

Ter evaluatie maakt de student een geschreven tekst voor het logboek van 1 à 1,5 pagina getypt; deze bevat heldere en op sommige punten persoonlijke antwoorden als reflexie naar aanleiding van een tijdens het laatste college uitgereikt werkblad.

Literatuur voor verdere studie:

Herwig Arts, *"Een kwestie van verlangen – over spiritualiteit"*, Davidsfonds, Leuven 2000
Henri Nouwen, *"Open uw hart – de weg naar onszelf, de ander en God"*, Lannoo, Tielt 1995, 7^e druk

Joris Schröder, *"Heil en geluk – christelijke spiritualiteit in theorie en praktijk"*, Colomba, Oegstgeest, 2001

Herwig Arts, *"Wat is een geslaagd leven? – zoektocht naar de kern van alle dingen"*, Davidsfonds, Leuven, 2006

Herwig Arts, *God vinden is niet evident – de spirituele zoektocht van Simone Weil en Ruth Burrows*, Davidsfonds, Leuven, 2010

Jos Douma, *Geworteld leven – christelijke spiritualiteit*, Kok, Kampen, 2009

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 3 december 2016 (middag)

Zaterdag 17 december 2016 (ochtend)

7. Gods nabijheid: symbolen en sacramenten

Docent: Mgr.Dr. H. Schnackers

Inhoud:

Symbolen spelen een belangrijke rol in het leven en in het geloof van mensen. De christelijke sacramenten sluiten hierbij aan, overstijgen echter ook de betekenis van alle andere symbolen. In hen wordt Gods nabijheid op unieke wijze medegedeeld en ervaren.

De cursus bespreekt de sacramenten van de Kerk aansluitend bij de concrete leefsituatie van de mensen en hun gevoeligheid voor symbolen in het algemeen. Getracht wordt de specifieke betekenis en waarde van de sacramenten duidelijk te maken.

literatuur:

Literatuur wordt aangegeven tijdens de cursusedagen.

Cursus wordt gegeven op: Zaterdag 17 december 2016 (middag)

Zaterdag 18 februari 2017 (hele dag)

8. Christus en menselijke vragen

Docent: Mattias Van der Vloet

Doel:

Deze cursus wil een weg gaan met de menselijke vragen zoals die zich in alle scherpste stellen: wat is de zin van mijn leven, waarom is er lijden en dood, waar komen we vandaan, is deze wereld een toeval of is er een oorsprong?

Vanuit het geloof in Christus krijgen deze vragen een nieuwe betekenis en worden ze in een zingevend kader geplaatst.

Inhoud:

1. Het bestaan en de zingeving: schepping als relatie.
2. Lijden als schreeuw naar God: de gelovige en het lijden.
3. Dood waar is uw angel? Christenen en de dood: over Chronos en Kairos

Methodes: Aan de hand van teksten, beelden en dialoog worden de thema's schepping, lijden, dood en verrijzenis bekeken en besproken.

Evaluatie:

In de les zelf aan de hand van een reeks korte opdrachten ter verwerking van de leerstof. Het boek wordt als achtergrond gelezen en heropgenomen in de begeleiding. Persoonlijke verwerking in logboek.

Literatuur:

Als achtergrond dient het tweede deel van het boek J. Van der Vloet, *De zingeving*. Antwoorden op levensvragen, Davidsfonds, Leuven, 1995.

Tijdens de cursus worden daarnaast verschillende artikels en teksten ter beschikking gesteld door de docent.

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 11 maart 2017 (hele dag)

Zaterdag 8 april 2017 (middag)

9. De betekenis van de Kerk

Docent: Mgr.Prof.Dr. B. Janssens

Doel van de cursus:

Het bevorderen van een gemotiveerd geloofsbesef aangaande het geheel eigen karakter van Christus' Kerk, die tegelijk Gods werk én mensenwerk is. Hierbij gaat het zowel om bewustmaking en verdieping van eigen beleving, als om bespreekbaar maken van het kerkmysterie in de omgang met anderen.

Inhoud:

Ervan uitgaande dat het bestaan van de Kerk niet alleen een historisch feit is maar ook voorwerp van geloof en artikel van de katholieke geloofsbelijdenis, zien wij eerst naar de beschrijvingen en benamingen welke de eerste christen generaties van de Kerk gaven (in het Nieuwe Testament) en ontlede vervolgens de vier adjectieven in het geloofsartikel aangaande de Kerk als " één, Heilig, Katholiek en Apostolisch". Tot slot wordt de zending en opbouw van de Kerk besproken. In het geheel zal de visie van het Tweede Vaticaans Concilie de leidraad zijn.

Methode:

De cursisten beschikken over een samenvatting van elk lesonderdeel, dat besproken wordt en waarin ook citaten en karakteristieke formuleringen zijn opgenomen.

Evaluatie:

Persoonlijke verwerking in logboek aan de hand van richtvragen.

Literatuur ter verdere studie:

De geloofsbelijdenis van de Kerk. Katholieke Katechismus voor volwassenen. (ed. J. Ambaum), Turnhout 1986, blz. 253-303

F. Lohfink, *Heeft God de kerk nodig? Over de theologie van het volk van God.* Gent 2001.

Lumen Gentium, *Ad Gentes en Gaudium et Spes*, in: Constituties en Decreten van het Tweede Vaticaans Oecumenisch Concilie. Leusden 1986. blz. 51-110; 313-349; 402-485

Catechismus van de Katholieke Kerk, Kampem 2008. nr. 748-962 (blz. 183-230).

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 19 november 2016 (hele dag)

10. Gezamenlijke ontmoetingsdag voor alle studenten van de opleidingen

Deze dag vindt plaats op zaterdag 27 mei 2017 (hele dag). Nadere informatie t.z.t.

11. Afsluiting studiejaar

Zaterdag 24 juni 2017:

Deze laatste cursusdag sluiten wij af met een gezamenlijke H. Mis en een dinerbuffet.
Nadere informatie t.z.t.

PROGRAMMA VOOR JAAR III: PASTORAAL JAAR (JAAR III P)

- 01 Pastoraalsociologie
- 02 Spiritualiteit
- 03 Groepsdynamica/Groepsdynamica en vergadertechnieken
- 04 Groepssupervisie
- 05 Pastoraaltheologie
- 06 Media in catechese en pastoraal
- 07 Atelier liturgie
- 08 Klinische pastoraal
- 09 Individueel pastoraal gesprek
- 10 Pastoraat lijdende mens
- 11 Liturgie
- 12 Algemeen sociaal pastoraat
- 13 Pastoraal psychologie
- 14 Gezamenlijke dag voor de studenten van de diverse opleidingen
- 15 Franciscusgroepen
- 16 Slotdag

Afsluiting

Op **zaterdag 24 juni 2017** sluiten wij het studiejaar af met een H. Mis en een buffet (na de colleges, vanaf 17.00 uur).

TOELICHTING BIJ HET PROGRAMMA VOOR JAAR III, PASTORALE VARIANT

1. Pastoraalsociologie

Docent: Drs. H. Vossen

Doel van de cursus:

Inzicht geven in en aandacht vragen voor het gegeven, dat de sociale situatie van mensen van invloed is bij de pastorale benadering. Kijken door de pastorale bril, maar wel naar de juiste persoonlijke en sociale situatie van mensen.

Inhoud:

Kort inzicht geven in wat sociologie is en wat die wetenschap beoogt.

We gaan kijken hoe we de realiteiten waarin mensen leven, (gezin, leefeenheid, arbeid, vrije tijd etc.) kunnen plaatsen en beoordelen. We kijken vanuit een pastoraal-sociologisch standpunt naar deze werkelijkheden. In dit kijken komt uiteraard de functionalisering en fragmentarisering van onze samenleving komt aan de orde.

Zo hopen we te ontdekken dat in die verschillende leefsectoren en functies zich een eigen waarden- en normenpatroon ontwikkelt. Een veelvormige samenleving met "veelvormigheid" in de mens zelf. Ook de kerk kan gezien worden als een functie, als een sector... met haar waarden- en normenpatroon.

Het pastorale werk zal steeds in dialoog staan met die veelvormige werkelijkheid.

We zullen m.n. leren hoe we een sociale kaart kunnen samenstellen, maar ook hoe we deze kunnen gebruiken en beoordelen.

Methode:

Korte inleidingen aan de hand van uitgereikte stencils. Daarna groepsgesprek. Cursisten krijgen een model aangereikt voor het beschrijven en waarnemen van hun eigen woon- en leefomgeving.

Evaluatie:

Een kijk en werkopdracht.

Tevens: Wat hebben jullie meegenomen uit de lessen? Dit houdt in een terugblik en reflectie op en verwerking van de stof die aangereikt is.

Literatuur:

Een reader met enkele artikelen over (pastoraal)sociologie, en hoe je een sociale kaart kunt maken en beoordelen.

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 17 september 2016 (hele dag)

2. Spiritualiteit

Docent: Zuster Marie Anne Voermans

Doelstelling:

In groepjes wordt samen gesproken en gedeeld rond de beleving van het catechist zijn ten dienst van de kerkgemeenschap.

Methode: Groepjes op Zaterdag, 2 x 3 uur en 1 x 1 uur.

Thema:

Alternerend: de catechist aan het werk in dienst van de kerkgemeenschap en de sacramenten: beleving als catechist van het sacramentele leven van de kerk.

De spiritualiteit vindt plaats op: Zaterdag 1 oktober 2016 (ochtend)

Zaterdag 17 december 2016 (middag)

Zaterdag 18 februari 2017 (ochtend)

3. Groepsdynamica/groepsdynamica en vergadertechnieken (atelier)

Docent: Prof.Dr.MSc. J. Van der Vloet, diaken

Doel en inhoud van de cursus:

Het leren omgaan en onderscheiden van leiderschap, leiderschapsfuncties en leiderschapsstijl. Besluitvorming, cyclische planning. Planmatig werken en methodische aanpak.

Evaluatie:

Persoonlijke verwerking in logboek aan de hand van volgende richtvragen.

1. Hoe functioneer jij in groep op de roos van Leary?
2. Observeer eens een vergadering vanuit het perspectief van de roos van Leary. Welke posities zijn er en hoe kun je daarmee omgaan? Leer je iets uit het onderscheid complementair/symmetrisch handelen?

3. Vertrek vanuit een bestaand conflict en leg daar eens de theorie van Thomas – Kilman op. Wat leer je?

4. Wat leert je het kwadrant van Ofmann over je kernkwaliteiten/valkuilen/allergieën/uitdagingen? Helpt het je om een beter beeld van jezelf en anderen te krijgen?

Literatuur:

Er wordt een cursustekst verstrekt (na de colleges).

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 24 juni 2017 (hele dag)

4. Groepssupervisie

Door: Groepssupervisors, voor Jaar III: N.

Doel van de groepssupervisie:

De cursisten krijgen behoorlijk wat leerstof en ervaringen te verwerken. Daarom is het goed dat zij deze leerstof verwerken en erover kunnen praten in een kleine groep. In groepjes van 4 of 5 wordt gewerkt rond een vooraf besproken thema dat naar aanleiding van de lessen door de cursisten wordt aangereikt en voorbereid. De supervisor gaat dan met hen aan de slag om deze kwestie te bespreken, uit te diepen en verbanden te leggen met andere gebieden en het eigen pastorale handelen.

De groepssupervisie wordt gegeven op: Zaterdag 21 januari 2017 (ochtend)

Zaterdag 18 februari 2017 (middag)

Zaterdag 13 mei 2017 (ochtend)

5. Pastoraaltheologie

Docent: EP H. Erinkveld C.ss.R.

Doel en inhoud van de cursus

Pastoraaltheologie is een reflectie over ons menselijk samenleven in al zijn aspecten vanuit de inzichten die ons vanuit de met name Bijbelse theologie worden aangereikt.

Kerkelijke pastoraal-theologische documenten komen daarbij ter sprake, maar ook de concrete werkelijkheid zoals die in de kerk, in parochies en in het menselijk leven van alledag beleefd en ervaren wordt.

Het gaat erom hoe je vandaag de dag christen, en vooral pastor kunt zijn naar het voorbeeld van Jezus Christus en hoe in de loop van de (kerk)geschiedenis grote mannen en vrouwen daaraan vorm hebben gegeven en voor ons inspiratiebronnen kunnen zijn.

Literatuur:

Literatuur zal tijdens de colleges worden aangereikt en geadviseerd.

Evaluatie:

Persoonlijk leerrapport in logboek.

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 8 oktober 2016 (hele dag)

Zaterdag 7 januari 2017 (ochtend)

6. Media in catechese en pastoraal

Docent: Prof. Dr. S. de Bleekere

Doel van de workshop:

De studenten verweven een constructieve kijk op de eigen dynamiek van de hedendaagse media van het bewegende beeld. Zij kunnen vanuit een zowel kritische als positieve attitude het hedendaagse medium van het bewegende beeld didactisch aanwenden. Zij kunnen een bepaald filmfragment kiezen en integreren in een leerproces op basis van een inzicht in de religiositeit van het beeld, geënt op de scheppingstheologie, het trinitaire denken en de spiritualiteit van het licht. Zij kunnen een mediagesprek leiden in het kader van een catechetische en/of pastorale context .

Inhoud en methode:

De geschreven documenten bij de workshop zijn: het eerste hoofdstuk uit het boek "Het Licht van de Schepping" (S. de Bleekere) en "Gedachtenis. Over zinmo(nu)menten". (S. De Bleekere).

De workshop verloopt aan de hand van mediagesprekken rond een PWP-presentatie en filmfragmenten uit:

- Titanic (1997) van James Cameron.
- En waar de sterre bleef stillestaan (2010) van Gust Van den Berghe.
- Des hommes et des dieux (2010) van Xavier Beauvais.

Tijdens het mediagesprek leren de studenten te werken met het door de docent ontwikkelde analysemethode 'De trap van de cinematografie'.

Evaluatie:

Na de sessie wordt er een opdracht meegegeven die de cursisten schriftelijk uitvoeren en aan de docent bezorgen.

Daarnaast is er ook een element procesevaluatie op basis van de actieve inbreng tijdens de workshop.

Literatuur voor verdere vorming:

M. Barnard, G. van de Haar (red.), De Bijbel Cultureel. De Bijbel in de kunsten van de twintigste eeuw. Beeldende kunst, film, theater, klassieke muziek, popmuziek, literatuur. Zoetermeer, Meinema/Kapellen, Pelckmans, 2009, 2010. Sylvain De Bleekere is de redacteur en auteur van het genre film.

S. De Bleekere, Levensbeschouwing democratisch belicht, Kalmhout, Pelckmans, 2015, vooral deel 3 (De Lichtaard)

S. De Bleekere, Gedachtenis. Over zinmo(nu)menten. Hasselt, Men(S)tis, 2012.

De workshop wordt gegeven op: Zaterdag 29 april 2017 (hele dag)

7. Liturgie (Atelier)

Docent: Mgr.Dr. Th. Willemsen

Doel van de cursus:

Vanuit een helder zicht op het algemeen priesterschap, een praktijkgericht inzicht en praktische oefening van de vieringen die door een catechist geleid kunnen worden: ziekenzege, ziekencommunie/viaticum, gebeden bij stervenden, avondwake, gebedsdienst, woorddienst, woord- en communiedienst en zegeningen.

Inhoud:

In ateliervorm worden de verschillende vieringen praktisch bekeken, toegelicht en geoefend, voor zover mogelijk. Bovendien worden de verschillende bronnen aangegeven waar deze te vinden zijn.

Evaluatie:

Leeropdracht: Wat was voor mij nieuw in dit atelier? Wat heb ik van dit atelier geleerd voor de praktijk? Wat hebt U gemist?

Literatuur:

- Laus Deo (nieuwe uitgave)
- Katholiek gebedenboek
- Klein Rituale, uitgave van de NRL

Aangeraden literatuur tot verdere vorming:

- Het woord Gods viereen, liturgische pastorale beschouwingen, A. Verheul, Averbode 1993.
- Op het ritme van het geloof, deel I en II, door Jean Paul Pinxten, Halewijn, Antwerpen

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 3 december 2016 (ochtend)

Zaterdag 21 januari 2017 (middag)

8. Klinische pastoraal

Docent: EPP. Schreur O.S.Cam.

Doel van de cursus:

Cursisten zijn in staat in te voelen en te verstaan wat (ernstig) ziek- zijn bij mensen kan oproepen aan gedachten, gevoelens en reacties. Ze hebben kennis van het proces van verliesverwerking (E.Kuebler-Ross e.a.), dat mensen meemaken als ze geconfronteerd worden met een blijvende handicap, ongeneeslijk ziekte of naderende dood. Ze weten zo te luisteren en te communiceren, dat zieken en hun nabestaanden bij hen 'op verhaal kunnen komen' en desgewenst kunnen delen wat hen bezig houdt. Ze begrijpen wat ziekte en verliesverwerking kan te weeg brengen in het geloven van mensen en weten om te gaan met gevoelens van teleurstelling, opstandigheid, verbittering en onmacht. Ze hebben kennis van de manier waarop de Bijbel omgaat met de lijdende mens. Ze weten welke kansen en beperkingen er gelden voor het bidden met zieken/stervenden en welke eisen een goede samenwerking met andere (professionele) hulpverleners stelt.

Inhoud:

De lesstof wordt behandeld in de vorm van college, bespreking van de aanbevolen lectuur en concrete casussen, ingebracht door de docent en de cursisten. Voorts wordt er gereflecteerd over wat er nodig is om te werken aan een goede attitude en een gezonde spiritualiteit.

Evaluatie:

Welke soorten lijden kunt U onderscheiden? Welke betekenis hebben de verschillende soorten lijden in uw eigen leven? Een derde vraag wordt tijdens de cursus nog opgegeven.

Literatuur:

De literatuur zal tijdig aan de cursisten worden toegezonden in de vorm van enkele artikelen. Tevens worden enkele boektitels ter lezing aanbevolen voor verdere vorming.

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 19 november 2016 (hele dag)

Zaterdag 11 maart 2017 (hele dag)

9. Individuele pastoraal gesprek (atelier)

Docent: EH Drs. H. Van Druten

Doel en inhoud van het atelier:

De omschrijving van dit atelier volgt in de loop van het studiejaar.

Het atelier wordt gegeven op: zaterdag 22 april 2017 (hele dag)

10. Pastoraat voor de lijdende en hulpbehoevende mens

Docent: M. van der Vloet

Doel en inhoud van de cursus (vak beschrijving):

In dit vak exploreren we de uitdagingen van het pastoraal begeleiden van mensen in situaties van lijden. We staan stil bij de houding en de gespreksvaardigheden die noodzakelijk zijn voor pastoraal handelen en verkennen de spirituele onderstroom van het pastoraat.

In het eerste deel van het vak analyseren we twee getuigenissen van mensen die "positief" met hun lijden proberen om te gaan en zoeken we naar wat hen veerkrachtig maakt. Van daaruit duiken we het evangelie in en ontdekken we wat Jezus wil betekenen voor de mensen die hij ontmoet. We lezen het verhaal van Betzata en destilleren hieruit de kerncomponenten van Jezus zijn pastoraal handelen.

In het twee deel van dit vak wordt er dieper ingegaan op de pastorale houding en gesprekstechnieken die voortvloeien uit onze eerdere analyse. We brengen de inzichten uit de begeleiding en de coaching in gesprek met onze pastorale insteek en oefenen onszelf in het voeren van een hulpverlenend gesprek.

Evaluatie/verwerkingsopdracht:

1. in de lessen hebben we heel wat aandacht besteed aan het element "contact maken", waarbij het belangrijk is "eerst te volgen en dan pas te sturen". Reflecteer kort op de manier waarop jij zelf contact maakt in een gesprek of een pastorale situatie. Welke vaardigheden zet jij hierbij in? Waar let jij op?

2. Als je terugdenkt aan pastorale gesprekken (maar ook gesprekken buiten de pastorale praktijk), waar vraag jij dan vooral naar in een gesprek? in welke richting stuur jij een gesprek meestal? Ga jij vooral naar de "wat" of de "hoe", of ben jij iemand die liefst naar de "waarom" vraag gaat. Wat is met andere woorden jou "gespreksrichtingsvoorkeur" (wat vind jij belangrijk dat er in een gesprek verwoord kan worden?).

3. In les bespraken we hoe belangrijk het voor de mens is om het gevoel te hebben dat hij/zij "het stuur van het eigen leven in handen heeft". Heb jij zelf het gevoel dat dit het geval is voor jouw leven? Wat betekent het voor jou persoonlijk om het stuur van je eigen leven in handen te nemen?

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 3 december 2016 (middag)

Zaterdag 17 december 2016 (ochtend)

11. Liturgie

Docent: E. Smeets

Doel van de cursus:

Opbouw van de belangrijkste liturgische diensten.

Inhoud van de cursus:

De les bestaat uit 6 lessen waarin de kernstof wordt behandeld: Liturgie als sacramentele viering in symbolen en riten.

Evaluatie:

Uitwerking van een gebedsdienst.

Literatuur:

J. Lamberts: Hoogtepunt en Bron (inleiding tot de liturgie) U.T.P. studie uitgave Averbode, ISBN 90.252.9366.2.

Modellen voor woordvieringen, gebedsvieringen en communievieringen, NRL (niet meer verkrijgbaar; eventueel uit te lenen, b.v. via bibliotheek Grootseminarie Rolduc)

Directorium voor de eucharistieviering met kinderen, NRL (via Carolushuis Bisdom Roermond te verkrijgen).

Aanbevolen literatuur tot verdere vorming

Verdere uitgaven van de N.R.L.

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 1 oktober 2016 (middag)

Zaterdag 25 maart 2017 (ochtend)

12. Algemeen sociaal pastoraat

Waarin aandacht voor o.a. woonwagenvestiging, opvang van dak- en thuislozen en andere vormen van categoriaal pastoraat.

Docent: Drs. H. Vossen, stafmedewerker Dienst Kerk en Samenleving; mogelijk aangevuld met een gastdocent

Doel van de cursus:

De rooms katholieke kerk heeft het bevorderen van de **menselijke waardigheid** steeds als een van haar kerntaken gezien. Dit komt o.a. tot uiting in aantal sociale encyclieken. Bij het behartigen van deze menselijke waardigheid in parochies/onze eigen leefomgeving, is het belangrijk om goed te kijken naar welke sociaal maatschappelijke ontwikkelingen in onze maatschappij plaatsvinden. En hoe zich dat verhoudt tot onze eigen leef- en woonomgeving.

We proberen naar de samenleving te kijken vanuit de ogen van de 'zwakgemaakte' medemens.

Aan de hand van actuele thema's gaan we ook kijken hoe parochies zich verhouden tot deze maatschappelijke en sociale problemen.

Inhoud:

Vanuit de reader; 'Algemeen Sociaal Pastoraat', waarin enkele teksten uit sociale encyclieken zijn opgenomen, wordt een pastoraal - inhoudelijke onderbouwing aangereikt.

Verder zullen we aan de hand van concrete praktijkvoorbeelden laten zien hoe deze vorm van 'sociaal pastoraat/aandachtspastoraat' vorm en inhoud krijgt en de waardigheid van de mens zo centraal mag staan.

Methode:

Op deze studiedag zullen we luisteren naar verhalen vanuit de praktijk. Vervolgens is er een groepsgesprek, waarbij de cursisten hun ervaringen, visie en vragen inbrengen en waarop de docenten reageren. Indien mogelijk zullen we diaconaal project ter plekke gaan bezoeken.

Evaluatie:

Wat hebben jullie meegenomen uit de lessen? Een terugblik en reflectie op en verwerking van de stof die aangereikt is.

Literatuur:

Een reader: 'Algemeen sociaal pastoraat'. Wordt uitgereikt.

Het tijdschrift 'Diakonie & Parochie', te bestellen bij SRKK, postbus 13049, 3507 LA Utrecht, tel. 030 2326909, e-mail: bestel@rkk.nl. Diakonie & Parochie verschijnt vier keer per jaar en kost € 11,35 p.jr.

Deze studiedag vindt plaats op: Zaterdag 8 april 2017 (hele dag)

13. Pastoraal Psychologie

Docent: Dr.MSc. J. Van der Vloet

Doel van de cursus:

Inzicht krijgen in het vakgebied van de godsdienst en pastorale psychologie, de thema's die daarbinnen bestudeerd worden en de wijze waarop de in dit gebied ontwikkelde inzichten van waarde zijn voor het pastoraal handelen.

Telkens zal de theorie verbonden worden met de praktijk en het levensverhaal van de cursisten.

Evaluatie:

Aan de hand van volgende vragen:

Welke elementen uit de cursus zijn u bijzonder bijgebleven en waarom? Hoe ervaart U de band tussen psychologie en pastoraal? Kunt u daar een voorbeeld van geven uit de eigen praktijk?

Cursus wordt gegeven op: Zaterdag 4 februari 2017 (hele dag)

14. Gezamenlijke dag voor alle studenten van de diverse opleidingen.

Deze dag vindt plaats op zaterdag 27 mei 2017 (hele dag). Nadere informatie volgt.

15. Franciscusgroepen

Docent: Drs. H. Vossen

Doel van de cursus:

Informatie over diaconale groepen en m.n. Paus Franciscusgroepen als stimulator voor het parochiële leven in Limburg

Inhoud:

Tijdens deze bijeenkomst kijken we m.n. naar nieuwe bewegingen en diaconale initiatieven die van betekenis kunnen zijn om mensen lokaal te raken/inspireren.

Verkennen de mogelijkheden en onmogelijkheden. Welke initiatieven in ons bisdom zijn. wat je hiervan kunt en mag verwachten. Hoe je een groep opzet en waar je dan rekening mee moet houden.

Methode:

Werkcollege

Samen kijken naar wat in onze eigen pastorale omgeving mogelijk is.

Evaluatie:

Kort verslag over wat je meegenomen hebt over deze les

Literatuur:

Werkmateriaal wordt ter plekke aangereikt.

Cursus wordt gegeven: Zaterdag 25 maart 2017 (middag)

16. Jaarafsluiting

Op **zaterdag 24 juni 2017** sluiten wij het studiejaar af met een H. Mis en een buffet (na de colleges, vanaf 17.00 uur).

PROGRAMMA VOOR JAAR IV C:

PRAKTIJKGERICHT CATECHETISCHE VARIANT

Jaar IV is voornamelijk een stagejaar. Voor de doelstellingen en methodes van deze stage kunnen de cursisten de stagegids raadplegen die ze aan het begin van het vierde jaar aangereikt krijgen. Naast het stagegedeelte, voorziet de opleiding tien zaterdagen en een slotdag.

Collegedagen/ateliers

01. Toelichting stage
02. Regels en tradities in historisch perspectief en doorwerking daarvan in nieuwe bewegingen
03. Groepssupervisie
04. Atelier Communicatie en media
05. Spiritualiteit
06. Atelier jongerenpastoraal
07. Atelier Mgr. Schrijnenhuisstichting
08. Maria- meditatie
09. Godsdienstonderwijs op de basisschool
10. Catechese in het pastorale plan van een parochie
11. Identiteit katholiek onderwijs
12. Rituelen en liturgie in de catechese
13. Gezamenlijke dag voor alle studenten van de diverse opleidingen
14. Lourdes, mogelijkheid voor de stage
15. Centrum voor Huwelijk en Gezin
16. Kerkelijk recht
17. Seksuele moraal
18. Slotdag

AFSLUITING

Zaterdag 24 juni 2017: deze college dag sluiten wij af met een H. Mis en een dinerbuffet (tot ca. 19.00 uur)

TOELICHTING BIJ HET PROGRAMMA VOOR JAAR IV CATECHETISCHE VARIANT

Ateliers:

Om een aantal aspecten die in de opleiding aan bod gekomen zijn verder praktisch te toetsen en zo bijkomende pastorale vaardigheden te ontwikkelen, organiseren we in Jaar IV o.a. een aantal ateliers.

1. Toelichting stage

Door: J. de Bruin, pr.

De toelichting wordt gegeven op: Zaterdag 1 oktober 2016 (middag)

2. Regels en tradities in historisch perspectief en doorwerking daarvan in nieuwe bewegingen

Docent: Mgr. Drs. J. Schröder

Doel:

De cursisten zijn bekend met enkele hoofdlijnen uit de spiritualiteitgeschiedenis, met name aangaande stromingen die (onder meer kloosterlijke) spirituele bewegingen hebben voortgebracht en vaak tot op de dag van vandaag invloedrijk zijn. Ook enkele hedendaagse ontwikkelingen vragen aandacht.

Inhoud: Deze is deels in het voorafgaande omschreven. Met name de grote kloosterregels zullen kort gesitueerd worden met hun eigen kenmerken, hun psychologische betekenis en hun doorwerken in de actualiteit. Verwezen wordt verder naar de Moderne Devotie en de School van Fransiscus van Sales. Ook wordt stil gestaan bij de betekenis binnen de Kerk van zgn. "Nieuwe bewegingen".

Methode:

Hoorcollege aan de hand van documentatie.

Literatuur:

Een kleine reader zal verstrekt worden. Enig inlezen in de grote kloosterregels is wenselijk, terwijl ook de Regel van Taizé door Roger Schutz en het Levensboek (*Stadsmoenniken*) van Pierre-Marie Delfieux lezenswaardig zijn.

Joseph Ratzinger, *“Kerkelijke bewegingen en hun theologische vindplaats”*, *Communio* 1998/6, blz. 457-476

Cursus wordt gegeven op: Zaterdag 17 september 2016 (ochtend)

3. Groepssupervisie

Docent: Groepssupervisors, voor jaar IV: Mevr. drs. C. Schaumont

Doel van de groepssupervisie:

De cursisten moeten hun eigen functioneren in de praktijk kunnen evalueren, om zodoende tot aandachtspunten voor verbetering, maar ook tot zelfbevestiging en motivering te komen. De beschreven situatie kan verschillend van aard zijn: een catecheseles, een ziekenbezoek, een slecht-nieuws-gesprek en het leiden van een gebedsdienst.

In de stagegids wordt uitgebreid toegelicht wat het nut van groepssupervisie is.

Inhoud:

De cursist stelt zijn/haar werkverslag, dat aan de hand van een formulier werd opgesteld, aan de groep van ca. 6 cursisten en de groepssupervisor voor. Het werkverslag wordt van tevoren (eventueel via het secretariaat van de Kairos-opleiding) aan alle cursisten van de groep toegestuurd. Per bijeenkomst bespreken in de regel één of twee deelnemers (afhankelijk van het aantal deelnemers) hun werkverslag.

Van elke deelnemer wordt na elke supervisiebeurt een reflectieverslag verwacht waarin hij/zij terugblik op het gevoerde gesprek (een en ander dient aan mevr. Schaumont en aan alle deelnemers van de groep vooraf te worden bezorgd). De nieuwe supervisiebeurt wordt telkens gestart door nog even stil te staan bij deze reflectieverslagen voordat het nieuwe werkmateriaal ter hand wordt genomen.

Evaluatie:

Door vragen en positief kritische opmerkingen door alle cursisten en door de groepssupervisor probeert betreffende cursist tot een helder beeld te komen van zijn eigen handelen.

De groepssupervisie wordt gegeven op: Zaterdag 8 oktober 2016 (ochtend)

Zaterdag 21 januari 2017 (ochtend)

Zaterdag 29 april 2017 (ochtend)

Zaterdag 17 juni 2017 (middag)

4. Atelier communicatie en media

Docent: G. Lauvenberg, pr.

Doel en inhoud van het atelier:

Kennis van het regionale en lokale medialandschap opdoen, opzetten van PR-plan voor parochiële activiteiten, opzetten van parochieblad en parochiële website, schrijven van persbericht, leren omgaan met (lokale) media.

Behandeld wordt:

- overzicht medialandschap
- werking journalistiek
- opzetten PR-plan
- parochieblad
- website
- schrijven persbericht
- omgaan met (lokale) media

Methode:

Hoorcollege en opdrachten.

Atelier wordt gegeven op: Zaterdag 25 maart 2017 (hele dag)

5. Spiritualiteit

Docent: Dhr. R. Klinkenberg, diaken

Doel en inhoud van de spiritualiteit:

Er wordt een inleiding gegeven over kernthema's uit de monastieke spiritualiteit, vooral in zoverre deze vruchtbaar kunnen zijn ook voor niet-moenniken. Daarbij wordt de mogelijkheid gegeven tot vraagstelling en uitwisseling.

Spiritualiteit wordt gegeven op: Zaterdag 21 januari 2017 (middag)

Zaterdag 29 april 2017 (middag)

Zaterdag 17 juni 2017 (ochtend)

6. Atelier Jongerenpastoraal

Docenten: Mgr.Dr. E. de Jong en mw. V. Christ

Doel en inhoud van de cursus:

De cursus over het jongerenpastoraal wil in een introductie geven in het werkveld van de jongerenpastoraal op mondiaal, nationaal, diocesaan en parochieel niveau. Via

actieve werkvormen wordt een overzicht geboden over de ontstaansgeschiedenis van de huidige vorm van jongerenpastoraal, de structuren en meest belangrijke “spelers” in het werkveld. Verder wordt ruim aandacht geschonken aan de tiener- en jongerencultuur, de ontwikkelingen die tieners en jongeren doormaken in hun groei naar volwassenheid en de implicaties die deze hebben op het Kerkelijke jongerenwerk. Ten slotte worden enkele gangbare methoden en modellen behandeld en algemene handreikingen geboden voor de programmering van de jongerenpastoraal.

Literatuur:

Er wordt gebruik gemaakt van een cursustekst ad usum privatum die op wens van de cursisten achteraf verstrekt kan worden.

Evaluatie:

Er wordt geen opdracht gegeven. Evaluatie vindt plaats tijdens de colleges.

Het atelier wordt gegeven op: Zaterdag 24 juni 2017 (hele dag)

7. Atelier: Mgr. Schrijnenhuisstichting. Werken als Vormingswerker. De uitdaging om Christus geweldige boodschap in onze tijd te laten horen

Docent: Mw T. Stikvoort

Doel en inhoud van het atelier:

Kennis maken met de Stichting Mgr. Schrijnenhuis. Op welke manier presenteert de stichting de blijde boodschap? Het toekomstig werkveld van de student, welke mogelijkheden zijn er?

Behandeld wordt:

Hoe ieder met zijn eigen persoonlijkheid en gave van God de mogelijkheid heeft om midden in deze wereld een goede catechist te zijn.

- Welke voorbereidingen zijn noodzakelijk?
- Op welke manier werk ik?
- Welke problemen kom ik tegen en hoe ermee om te gaan?
- Op welke manier evalueer ik en hoe ga ik om met kritiek?

Methode:

Combinatie van presenteren, afwisselend met informatieve gedeeltes (dia's) en gesprek.

Atelier wordt gegeven: Zaterdag 8 april 2017 (ochtend)

8. Maria- meditatie

Docent: Mw. D. van Breugel

Thema: Maria, Moeder van ons allemaal

Doel en inhoud van de cursus:

➤ Eerste gedeelte van de les:

A.h.v. een PowerPointpresentatie “Maria, Moeder van ons allemaal”

bekijken we ‘in vogelvlucht’ een aantal hoogtepunten uit het leven van Maria.

Maria was een vrouw, een echtgenote een moeder...en zij bewaarde alles in haar hart.

Maria mag ons bij de hand nemen, om ons zo de weg te wijzen naar haar Zoon Jezus!

➤ Tweede gedeelte van de les:

Meditatie Maria-oratorium ‘Siehe, ich bin des Herrn Magd’

(tekst: Johannes Jourdan; Muziek: Siegfried Fietz)

(De Nederlandse vertaling: Zr. M. Johanna Wagner cps & Désirée van Breugel)

Evaluatie:

In de les zelf wordt kort geëvalueerd a.d.h.v. van de PowerPointpresentatie en het Maria Oratorium: “Hoe hebben zij deze les ervaren?”

Persoonlijke ervaringen worden verwerkt in de portfolio

Aanbevolen literatuur ter verdere persoonlijke verdieping:

* Het boekje “Ik zal je dragen” (een vrouw over een vrouw uit Nazareth) van Iny Driessen

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 19 november 2016 (middag)

9. Godsdienstonderwijs op de basisschool

Docent: Dhr. J. Marx

Doel en inhoud:

Inzicht verwerven in het vak

Godsdienst /Levensbeschouwing in de basisschool.

Samenwerking school-parochie.

Per cursist, door Kairos aan te schaffen literatuur:

Kerdoelen voor het vak Godsdienst/levensbeschouwing. Uitgegeven door de NKSR en het College Bisschoppelijk Gedelegeerden.

Leerlijnen voor het vak Godsdienst/levensbeschouwing. Prof. J. van der Vloet

Aanbevolen literatuur ter verdere persoonlijke verdieping:

Mysterie, gemeenschap en zending van de katholieke school Door Mgr. Dr. E. de Jong. Gepubliceerd in *Communio*, 31. nr. 3. mei-juni 2006.

Het Licht op ons pad

Atelier wordt gegeven op: Zaterdag 4 februari 2017 (ochtend)

10. Catechese in het pastorale plan van een parochie of bisdom

Docent: J. Marx

Doel en inhoud van de cursus: Aan de hand van enkele uitgangspunten in de literatuur en de kerkelijke documenten, alsook van concrete ervaringen binnen de eigen parochie, wordt gezocht naar een verdere verdieping en vernieuwing van de catechetisch praktijk. Na een inleiding worden de diverse theorieën en de gangbare praktijken groepsgewijs geanalyseerd en met elkaar in verband gebracht. Dit betekent dat er door elke groep een plan van aanpak wordt voorgesteld, geschikt om toegepast te worden binnen het eigen werkveld.

Evaluatie: Het catechetisch plan dat tijdens de les als groepswerk zijn eerste vorm aanneemt en als huiswerk verder individueel wordt verfijnd, zal worden beoordeeld.

Door Kairos, per cursist aan te schaffen literatuur:

De bisschoppen van België, *Volwassen worden in geloof*, Licap 2006

Een reader zal worden uitgereikt.

Aanbevolen literatuur ter verdere persoonlijke verdieping:

B. Roebben, *Godsdienstpedagogiek van de hoop*, Acco 2007

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 7 januari 2017 (hele dag)

11. Identiteit katholiek onderwijs

Docent: G. Dölle, pr.

Doel en inhoud:

Betekenis en belang van Katholiek onderwijs en hoe geven we hier vorm en inhoud aan.

Per cursist, door Kairos aan te schaffen literatuur:

Arko-reglement.

Beziel en Zelfbewust. Uitgegeven door de Bisschoppenconferentie.

Aanbevolen literatuur ter verdere persoonlijke verdieping:

L.Van Aalsum, Spiritualiteit in het onderwijs. Een handreiking. Delft 2011, m.n. hoofdstuk 3 en 4.

Methode:

Verdieping en reflectie op literatuur.

Atelier wordt gegeven op: Zaterdag 4 februari 2017 (middag)

12. Rituelen en liturgie in de catechese

Docent: ZEH J. de Bruin

Doel van de cursus:

De cursist maakt kennis met aspecten van de catechese die direct gericht zijn op het viereen van liturgie en sacramenten.

Inhoud:

Omschrijving van de begrippen 'liturgie' en 'sacramenten' in samenhang met het godsdienst pedagogisch handelen. Aan de hand van voorbeelden uit de praktijk worden mogelijkheden en grenzen verkend.

Methode: Hoorcollege

Literatuur:

Dorothy Kosinski Carola, Learning about Liturgy, Catechesis for children and their families. San Jose, California Resource Publications Inc., 2001

Alexander Saberschinsky, Der gefeierte Glaube. Einführung in die Liturgiewissenschaft, Freiburg, Herder 2006

Martin Stuflesser und Stafan Winter, Wo
zwei oder drei versammelt sind. Was ist Liturgie? Regensburg, Pustet 2004
Ulrich Filler, Liturgie. Das Herz der Kirche.
Kisslegg fe-medienverlag, 2002
Helmut Geiger, Zeichen der Liebe. Leipzig
Benno-Verlag; Paderborn Bonifatius, 2000

Evaluatie: Collegenverslagen in portfolio.

Cursus wordt gegeven op: Zaterdag 19 november 2016 (ochtend)

13. Gezamenlijk dag voor alle studenten van alle opleidingen

Deze dag vindt plaats op: Zaterdag 27 mei 2017 (hele dag). Nadere informatie volgt.

14. Lourdes, mogelijkheid voor de stage

Spreker: Dhr. Th. Heins

Doel: Er wordt uitgebreid geïnformeerd over de activiteiten van het Huis voor de Pelgrim waar de Limburgse Bedevaart Organisatie in Maastricht onderdeel van is en met name over de Lourdesbedevaarten/reizen en de mogelijkheden voor stage voor de 4^e jaars cursisten.

Uitleg wordt gegeven op: Zaterdag 1 oktober 2016 (ochtend)

15. Centrum voor Huwelijk en Gezin

Docenten: V. Demandt en W. Mom

Inhoud:

Er wordt iets verteld over Biddende Moeders, o.a. over het ontstaan en het gebedsuur en de vijf workshops voor gezinnen, waarin de vijf talen van de liefde als een rode draad doorheen lopen.

Wordt gegeven op: Zaterdag 8 oktober 2016 (middag)

16. Kerkelijk recht

Docent: Lic. L.M.R. Houben, pr.

Doel en inhoud van de cursus:

De cursus omvat een inleiding op het kerkelijk recht en de Codex Iuris Canonici en concentreert zich op het recht voor zover dit van belang is in de parochiële praktijk. De cursisten ontvangen een geheel nieuwe cursustekst waarin ook een beknopte literatuurlijst en praktische website-informatie is opgenomen.

Literatuur:

Er wordt gebruikt gemaakt van een cursustekst. Daarin is een beknopte literatuurlijst opgenomen.

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 18 februari 2017 (hele dag)

17. Seksuele moraal

Docent: Dr. H. van der Meer S.J.

Doel van de cursus:

De kandidaten moeten zicht krijgen op de theologische achtergrond van - en op de samenhang tussen de verschillende leerstellingen van de Kerk inzake seksuele moraal, zoals het leergezag van de Kerk die verkondigt (vgl. "Catechismus van de Katholieke Kerk" nrs. 2331 t/m 2400).

Inhoud:

Na een korte schets van het Bijbels denken over seksualiteit en uitspraken van kerkvaders en middeleeuwse theologen over seksualiteit en huwelijk, wordt geschetst hoe het Tweede Vaticaans Concilie daar een eigen plaats bij inneemt, waarbij door het Concilie enerzijds de traditie gesauveerd wordt (wat toen niet "mocht", mag ook nu niet), en anderzijds eigen accenten worden gezet (wat toen minder benadrukt werd, staat nu centraal).

Literatuur:

Er wordt een reader uitgereikt.

Aangeraden literatuur voor verdere persoonlijke verdieping:

Tweede Vaticaans Concilie, Pastorale constitutie "Gaudium et Spes" over de Kerk in de wereld van deze tijd, nrs. 47 t/m 52

JOHANNES PAULUS II, Apostolische Exhortatie Familiaris consortio (1984)

Everard J. de Jong, En God zag dat het heel goed was. De heiligheid van de seksualiteit. Amsterdam, Stichting De Boog, 1e druk 2006, 2e druk 2008

Wordt gegeven op: Zaterdag 11 maart 2017 (ochtend)

Zaterdag 8 april 2017 (middag)

18. Slotdag

Zaterdag 24 juni 2017

PROGRAMMA VOOR JAAR IV P: PRAKTIJKGERICHT PASTORALE VARIANT

Jaar IV is voornamelijk een stagejaar. Voor de doelstellingen en methodes van deze stage kunnen de cursisten de stagegids raadplegen die ze aan het begin van het vierde jaar aangereikt krijgen. Naast het stagegedeelte, voorziet de opleiding ook in cursuszaterdag en een slotdag.

Collegedagen/ateliers

01. Toelichting stage
02. Regels en tradities in historisch perspectief
03. Groepssupervisie
04. Liturgie. Praktische oefeningen
05. Spiritualiteit
06. Atelier communicatie en media
07. Atelier jongerenpastoraal
08. Atelier (Mgr. Schrijnenhuisstichting)
09. Maria-meditatie
10. Heiligen en christelijke gestalten
11. Atelier ethiek en pastoraal
12. Spiritualiteit en persoonlijke begeleiding
13. Muzische vorming
14. Gezamenlijke dag voor alle studenten van de diverse opleidingen
15. Lourdes, een mogelijkheid voor de stage
16. Seksuele moraal
17. Centrum voor Huwelijk en Gezin
18. Kerkelijk recht
19. Individueel pastoraal gesprek (inhalen cursus jaar III P)
20. Afsluiting studiejaar

AFSLUITING STUDIEJAAR

Zaterdag 24 juni 2017:

Deze laatste cursusdag sluiten wij af met een gezamenlijke H. Mis en een buffet (vanaf 17.00 uur).

TOELICHTING BIJ HET PROGRAMMA VOOR JAAR IV P, PASTORALE VARIANT

Ateliers:

Om een aantal aspecten die in de opleiding aan bod gekomen zijn verder praktisch te toetsen en zo bijkomende pastorale vaardigheden te ontwikkelen, organiseren we in Jaar IV o.a.. een aantal ateliers.

1. Toelichting stage

Door: J. de Bruin, pr.

De toelichting wordt gegeven op: Zaterdag 1 oktober 2016 (middag)

2. Regels en tradities in historisch perspectief en doorwerking daarvan in nieuwe bewegingen

Docent: Mgr. Drs. J. Schröder

Doel:

De cursisten zijn bekend met enkele hoofdlijnen uit de spiritualiteitgeschiedenis, met name aangaande stromingen die (onder meer kloosterlijke) spirituele bewegingen hebben voortgebracht en vaak tot op de dag van vandaag invloedrijk zijn. Ook enkele hedendaagse ontwikkelingen vragen aandacht.

Inhoud: Deze is deels in het voorafgaande omschreven. Met name de grote kloosterregels zullen kort gesitueerd worden met hun eigen kenmerken, hun psychologische betekenis en hun doorwerken in de actualiteit. Verwezen wordt verder naar de Moderne Devotie en de School van Fransiscus van Sales. Ook wordt stil gestaan bij de betekenis binnen de Kerk van zgn. "Nieuwe bewegingen".

Methode:

Hoorcollege aan de hand van documentatie.

Literatuur:

Een kleine reader zal verstrekt worden. Enig inlezen in de grote kloosterregels is wenselijk, terwijl ook de Regel van Taizé door Roger Schutz en het Levensboek (*Stadsmoenniken*) van Pierre-Marie Delfieux lezenswaardig zijn.

Joseph Ratzinger, *"Kerkelijke bewegingen en hun theologische vindplaats"*, *Communio* 1998/6, blz. 457-476

Cursus wordt gegeven op: Zaterdag 17 september 2016 (ochtend)

3. Groepssupervisie

Docent: Groepssupervisors; voor jaar IV: Mevr. Drs. C. Schaumont

Doel van de groepssupervisie:

De cursisten moeten hun eigen functioneren in de praktijk kunnen evalueren, om zodoende tot aandachtspunten voor verbetering, maar ook tot zelfbevestiging en motivering te komen. De beschreven situatie kan verschillend van aard zijn: een catecheseles, een ziekenbezoek, een slecht-nieuws-gesprek en het leiden van een gebedsdienst.

In de stagegids wordt uitgebreid toegelicht wat het nut van groepssupervisie is.

Inhoud:

De cursist stelt zijn/haar werkverslag, dat aan de hand van een formulier werd opgesteld, aan de groep van ca. 6 cursisten en de groepssupervisor voor. Het werkverslag wordt van tevoren (eventueel via het secretariaat van de Kairos-opleiding) aan alle cursisten van de groep toegestuurd. Per bijeenkomst bespreken in de regel één of twee deelnemers (afhankelijk van het aantal deelnemers) hun werkverslag.

Van elke deelnemer wordt na elke supervisiebeurt een reflectieverslag verwacht waarin hij/zij terugblik op het gevoerde gesprek (een en ander dient aan mevr. Schaumont en aan alle deelnemers van de groep vooraf te worden bezorgd). De nieuwe supervisiebeurt wordt telkens gestart door nog even stil te staan bij deze reflectieverslagen voordat het nieuwe werkmateriaal ter hand wordt genomen.

Evaluatie:

Door vragen en positief kritische opmerkingen door alle cursisten en door de groepssupervisor probeert betreffende cursist tot een helder beeld te komen van zijn eigen handelen.

De groepssupervisie wordt gegeven op: Zaterdag 8 oktober 2016 (ochtend)

Zaterdag 21 januari 2017 (ochtend)

Zaterdag 29 april 2017 (ochtend)

Zaterdag 17 juni 2017 (middag)

4. Liturgie. Praktische oefeningen

Docent: E. Smeets

Doel en inhoud van de cursus:

Een en ander sluit aan bij de cursus liturgie die gegeven wordt in Jaar III. Nu zal er meer op de praktijk van de liturgie worden ingegaan (praktische oefeningen).

Wordt gegeven op: Zaterdag 22 oktober 2016 ochtend)

Zaterdag 19 november 2016 (ochtend)

5. Spiritualiteit

Docent: Dhr. R. Klinkenberg, diaken

Doel en inhoud van de spiritualiteit:

Gesproken wordt in drie bijeenkomsten over de invulling van een bisschoppelijke zending binnen het huwelijk, het werk in de burgermaatschappij en de kerk. Tijdens de bijeenkomsten is er ruimte voor ieders inbreng. In de bijeenkomst over de zending binnen het huwelijk staat Gods naam JAWHE: "Ik zal er altijd voor je zijn", centraal. In de bijeenkomst over de zending binnen de werkkring wordt er in gegaan op de spiritualiteit van de leek o.a. zoals die door de zalige Charles de Foucauld is beleefd. In de bijeenkomst over de zending binnen de kerk zal er worden nagedacht over hoe om te gaan met de secularisatie en het heersende relativisme. Bij dit laatste zal er gebruikt gemaakt worden van gedachten van de zalige Henry Newman en van Don Giussani z.g.

Spiritualiteit wordt gegeven op: Zaterdag 21 januari 2017 (middag)

Zaterdag 29 april 2017 (middag)

Zaterdag 17 juni 2017 (ochtend)

6. Atelier: communicatie en media

Docent: Heh G. Lauvenberg

Doel en inhoud van het atelier:

Kennis van het regionale en lokale medialandschap opdoen, opzetten van PR-plan voor parochiële activiteiten, opzetten van parochieblad en parochiële website, schrijven van persbericht, leren omgaan met (lokale) media.

Behandeld wordt:

- overzicht medialandschap

- werking journalistiek
- opzetten PR-plan
- parochieblad
- website
- schrijven persbericht
- omgaan met (lokale) media

Methode:

Hoorcollege en opdrachten.

Atelier wordt gegeven op: Zaterdag 25 maart 2017 (hele dag)

7. Jongerenpastoraal

Docenten: Mgr.dr. E. de Jong en Mevr. V. Christ, en eventuele andere sprekers

Doel en inhoud van de cursus:

De cursus over het jongerenpastoraal wil in een introductie geven in het werkveld van de jongerenpastoraal op mondiaal, nationaal, diocesaan en parochieel niveau. Via actieve werkvormen wordt een overzicht geboden over de ontstaansgeschiedenis van de huidige vorm van jongerenpastoraal, de structuren en meest belangrijke “spelers” in het werkveld. Verder wordt ruim aandacht geschonken aan de tiener- en jongerencultuur, de ontwikkelingen die tieners en jongeren doormaken in hun groei naar volwassenheid en de implicaties die deze hebben op het Kerkelijke jongerenwerk. Ten slotte worden enkele gangbare methoden en modellen behandeld en algemene handreikingen geboden voor de programmering van de jongerenpastoraal.

Literatuur:

Er wordt gebruik gemaakt van een cursustekst die op wens van de cursisten achteraf verstrekt kan worden.

Evaluatie:

Er wordt geen opdracht gegeven. Evaluatie vindt plaats tijdens de colleges.

Het atelier wordt gegeven op: Zaterdag 24 juni 2017 (hele dag)

8. Atelier: Werken als Vormingswerker. De uitdaging om Christus geweldige boodschap in onze tijd te laten horen

Docent: Mw T. Stikvoort

Doel en inhoud van het atelier:

Kennis maken met de Stichting Mgr. Schrijnenhuis. Op welke manier presenteert de stichting de blijde boodschap? Het toekomstig werkveld van de student, welke mogelijkheden zijn er?

Behandeld wordt:

Hoe ieder met zijn eigen persoonlijkheid en gave van God de mogelijkheid heeft om midden in deze wereld een goede catechist te zijn.

- Welke voorbereidingen zijn noodzakelijk?
- Op welke manier werk ik?
- Welke problemen kom ik tegen en hoe ermee om te gaan?
- Op welke manier evalueer ik en hoe ga ik om met kritiek?

Methode:

Combinatie van presenteren, afwisselend met informatieve gedeeltes (dia's) en gesprek.

Atelier wordt gegeven: Zaterdag 8 april 2017 (ochtend)

09. Maria-meditatie

Docent: Mw. D. van Breugel

Doel en inhoud:

- Eerste gedeelte van de les:

A.h.v. een PowerPointpresentatie "Maria, Moeder van ons allemaal" bekijken we 'in vogelvlucht' een aantal hoogtepunten uit het leven van Maria.

Maria was een vrouw, een echtgenote een moeder...en zij bewaarde alles in haar hart.

Maria mag ons bij de hand nemen, om ons zo de weg te wijzen naar haar Zoon Jezus!

- Tweede gedeelte van de les:

Meditatie Maria-oratorium 'Siehe, ich bin des Herrn Magd'

(tekst: Johannes Jourdan; Muziek: Siegfried Fietz)

(De Nederlandse vertaling: Zr. M. Johanna Wagner cps & Désirée van Breugel)

Evaluatie:

In de les zelf wordt kort geëvalueerd a.d.h.v. van de PowerPointpresentatie en het Maria Oratorium: "Hoe hebben zij deze les ervaren?"

Persoonlijke ervaringen worden verwerkt in de portfolio

Aanbevolen literatuur ter verdere persoonlijke verdieping:

* Het boekje "Ik zal je dragen" (een vrouw over een vrouw uit Nazareth) van Iny Driessen

De meditatie wordt gegeven op: Zaterdag 19 november 2016 (middag)

10. Atelier: Personen: heiligen en christelijke gestalten als bron voor spiritualiteit en pastoraat

Docent: ZEH Drs. J. Schröder

Doel en inhoud van het atelier:

Hulpverlening veronderstelt een eigen spiritualiteit. Hoe kom je je eigen houdingen ter zake op het spoor en hoe kunnen we een spiritualiteit opbouwen?

Literatuur:

Drs. J. Schröder, Artikel "De Kerk concreet: de gemeenschap van de heiligen" in *Communio* 2007/5-6. Dit wordt door de docent verstrekt.

Ton Zwaenenpoel, *Het Heiligenboek*, Lannoo, Tielt, 2008

De docent zal schriftelijk een opdracht voor eigen verwerking ter hand stellen.

Het atelier wordt gegeven op: Zaterdag 4 februari 2017 (ochtend)

11. Atelier: Ethiek en pastoraal

Docent: Prof. em. Dr. R. Burggraeve SDB

Doel van het atelier:

Inzicht geven in het eigene van de pastorale arbeid, waarin geloof en ethische kerkleer enerzijds en het geweten en de concrete situatie van mensen anderzijds met elkaar in verbinding gebracht worden.

Richtvraag voor dit atelier is: welke mogelijkheden – qua inzet en aanpak – biedt het "ethisch groeimodel" aan om in de pastoraal met moeilijke en gebroken situaties om te gaan (b.v. voor- of niet-huwelijks samenwonen; hertrouw na echtscheiding; enz.).

Inhoud:

Situering van de ethische overtuigingen en visies van de kerk, benaderd vanuit het geloof en aandacht voor de rol van het geweten in het leven van christenen. Hierbij wordt uitdrukkelijk aandacht gegeven aan de situatie van de christenen in de

hedendaagse wereld en besproken hoe in de pastorale ontmoeting om te gaan met complexe situaties, vanuit de spanning tussen het wenselijke en het haalbare.

Evaluatie:

Geschiedt in het onderling gesprek dat op de ontmoeting volgt en waarin de cursisten hun eigen inzichten en ervaringen inbrengen.

Cursusmateriaal:

Tekst van de inleiding wordt aan de cursisten verstrekt: "Zinvol leven onderweg. Een ethisch groeimodel in pastoraal perspectief" (20 blz.).

Aanbevolen literatuur ter verdere persoonlijke verdieping:

Roger Burggraave & Ilse Van Halt, Al de vragen van ons leven. Een ethiek voor het dagelijkse leven, Tielt, Lannoo, 2005, 2008 (2e herdruk), 158 p.

Roger Burggraave & Ilse Van Halt, Gedreven tussen goed en kwaad. Inspiratie om recht in het leven te staan, Tielt/Amsterdam, Lannoo, 2010, 166 p.

Het atelier wordt gegeven op: Zaterdag 13 mei 2017 (hele dag)

12. Atelier: Spiritualiteit en persoonlijke begeleiding

Docenten: ZEH Mgr.Drs. J. Schröder

Doel en inhoud van het atelier:

Over spiritualiteit en psychologie, over kenmerken van geestelijke begeleiding (steeds meer gevraagd in pastoraat, ook aan vrijwilligers), over spiritualiteit en hulpverlening.

Literatuur:

Bernardo Olivera oco, Licht op mijn pad – over geestelijke begeleiding, Altiora, Averbode, 2008

Het atelier wordt gegeven op: Zaterdag 22 oktober 2016 (middag)

13. Muzische vorming

Docent: EH Dr. G. Sars

Doel en inhoud van de cursus:

Muzische vormen staan de catechist ten dienst bij zijn/haar werk in de parochie. Van aard zijn alle kunstvormen gemeenschap stichtend en geven de mogelijkheid uitdrukking te geven aan een innerlijk gevoel dat moeillijk een andere expressie kent. Ter staving hier enkele citaten:

“Nog voordat God zich zelfs aan de mens openbaart in woorden van waarheid, openbaart God zich aan hem door de universele taal van de schepping, het werk van zijn Woord en wijsheid”. Catechismus van de Katholieke Kerk, art. 2500. “...Kunst is een vrij geschonken overmaat van de innerlijke rijkdom van de mens, die het zoeken naar de levensnoodzakelijke dingen overtreft, dat bij alle levende wezens aanwezig is... Zo bezit de kunst een zekere gelijkenis met Gods scheppende activiteit”. (KKK art. 2501).

De kunst verdedigt de sacramenten. De kunst verdedigt de goede werken en de daadwerkelijke liefde. Want onbewust deelt de kunstenaar in een gedachte, die eindeloos verder reikt dan de zijne. (Emile Mâle, De religieuze kunst van de XIIIe tot de XVIIe eeuw, Spectrum, 1949). Vgl. Gaudium et Spes 53,57 en 62.

Muzische vorming wordt gegeven op: Zaterdag 4 februari 2017 (middag)

14. Gezamenlijke dag voor alle studenten van de diverse opleidingen

Deze dag vindt plaats op zaterdag 27 mei 2017 (hele dag). Nadere informatie volgt.

15. Lourdes, een mogelijkheid voor de stage

Spreker: Dhr. Th. Heins

Doel:

Er wordt uitgebreid geïnformeerd over de activiteiten van het Huis voor de Pelgrim waar de Limburgse Bedevaart Organisatie in Maastricht onderdeel van is en met name over de Lourdesbedevaarten/reizen en de mogelijkheden voor stage voor de 4^e jaars cursisten.

Uitleg wordt gegeven op: Zaterdag 1 oktober 2016 (ochtend)

16. Seksuele moraal

Docent: Dr. H. van der Meer S.J.

Doel van de cursus:

De kandidaten moeten zicht krijgen op de theologische achtergrond van - en op de samenhang tussen de verschillende leerstellingen van de Kerk inzake seksuele moraal, zoals het leergezag van de Kerk die verkondigt (vgl. "Catechismus van de Katholieke Kerk" nrs. 2331 t/m 2400).

Inhoud:

Na een korte schets van het Bijbels denken over seksualiteit en uitspraken van kerkvaders en middeleeuwse theologen over seksualiteit en huwelijk, wordt geschetst hoe het Tweede Vaticaans Concilie daar een eigen plaats bij inneemt, waarbij door het Concilie enerzijds de traditie gesauveerd wordt (wat toen niet “mocht”, mag ook nu

niet), en anderzijds eigen accenten worden gezet (wat toen minder benadrukt werd, staat nu centraal).

Literatuur:

Er wordt een reader uitgereikt.

Aangeraden literatuur voor verdere persoonlijke verdieping:

Tweede Vaticaans Concilie, Pastorale constitutie "Gaudium et Spes" over de Kerk in de wereld van deze tijd, nrs. 47 t/m 52

JOHANNES PAULUS II, Apostolische Exhortatie Familiaris consortio (1984)

Everard J. de Jong, En God zag dat het heel goed was. De heiligheid van de seksualiteit. Amsterdam, Stichting De Boog, 1e druk 2006, 2e druk 2008

Wordt gegeven op: Zaterdag 11 maart 2017 (ochtend)

Zaterdag 8 april 2017 (middag)

17. Centrum voor Huwelijk en Gezin

Docenten: V. Demandt en W. Mom

Inhoud:

Er wordt iets verteld over Biddende Moeders, o.a. over het ontstaan en het gebedsuur en de vijf workshops voor gezinnen, waarin de vijf talen van de liefde als een rode draad doorheen lopen.

Wordt gegeven op: Zaterdag 8 oktober 2016 (middag)

18. Kerkelijk recht

Docent: Lic. L.M.R. Houben, pr.

Doel en inhoud van de cursus:

De cursus omvat een inleiding op het kerkelijk recht en de Codex Iuris Canonici en concentreert zich op het recht voor zover dit van belang is in de parochiële praktijk. De cursisten ontvangen een geheel nieuwe cursustekst waarin ook een beknopte literatuurlijst en praktische website-informatie is opgenomen.

Literatuur:

Er wordt gebruikt gemaakt van een cursustekst. Daarin is een beknopte literatuurlijst opgenomen.

De cursus wordt gegeven op: Zaterdag 18 februari 2017 (hele dag)

19. Individuele pastoraal gesprek (atelier)

Docent: EH Drs. H. Van Druten

Doel en inhoud van het atelier:

De omschrijving van dit atelier volgt in de loop van het studiejaar.

Het atelier wordt gegeven op: zaterdag 22 april 2017 (hele dag)

20. Afsluiting studiejaar

Zaterdag 24 juni 2017:

Deze laatste cursusdag sluiten wij af met een gezamenlijke H. Mis en een buffet (vanaf 17.00 uur).